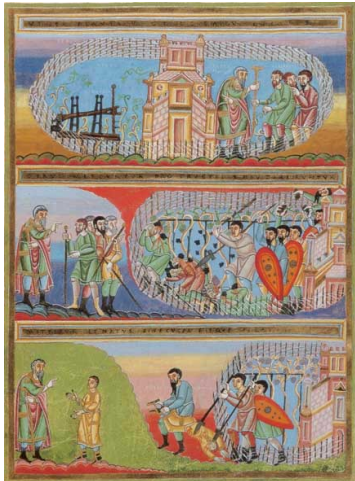

о. Мирон Бендик, ректор ДДС

Світ, в якому ми проживаємо, називаємо світом матеріальним, видимим або фізичним. Приглядаючись до нього ближче, ми зауважуємо неначе дві верстви: світ природи і світ цивілізації. Ми відкриваємо також нашу приналежність до цього світу і водночас нашу залежність від нього. Якби ми не отримували всього необхідного для життя і діяльності від цього світу, то ми б не вижили. Для нормального життя нам потрібен цілий набір речей – поживи, одягу, житла. Наявність цього набору, рівень забезпеченості тими та багатьма іншими «благами» свідчить про рівень добробуту і заможності.

Залежно від цього рівня ми розрізняємо багаті та бідні країни. Здавалося б, що багатші країни, то вони щасливіші. Для здобуття багатства, ототожненого зі щастям, люди готові тяжко працювати, а деякі з них і справді багатіють. Разом із тим, коли наші люди їдуть на заробітки до багатих країн, то зауважують, що їхнє національне багатство, розв'язуючи одні проблеми, породжує ряд нових, що їх неможливо розв'язати суто економічними чи фінансовими засобами. Тому постає питання: наскільки адекватно ми розуміємо роль і місце матеріального чинника в нашому житті? Амплітуда людських відповідей на це питання коливається від абсолютизації матеріальних благ у матеріалізмі до їхньої демонізації в магічних світоглядах. Там матерію вважають знаряддям дії злих сил, які в «певні часи» і в «в певних місцях» явно шкодять людям. Такий різнобій людських оцінок очевидно свідчить про відсутність чи навіть неможливість повної відповіді. А тому потрібно звернутися вже не до людської, а до Божої мудрості, яка відкрилась у християнстві.

У Книзі Буття – першій книзі Святого Письма – Бог відкриває Себе Творцем світу: «На початку створив Бог небо і землю» (Бут 1,1). Позаяк Бог благий, то і все Його творіння

«дуже добре». Це означає, що матеріальний світ добрий не сам по собі, а своїм зв'язком із добрим Богом. Так про це стверджував Христос у розмові з юдейським юнаком: «Ніхто не добрий, хіба один Бог» (Лк 18,19-20). Апостол Павло розвиває думку про Божу доброту в її скеруванні на кожного з нас: «Що маєш, чого б ти не одержав?» (I Кор 4,7.). Отож, все, що маємо, починаючи з дару життя, ми собі не надали самі, але отримали. Все, що маємо, – це не власність, а дар. Чий дар? Чи, може, інших людей – батьків, добродіїв, спонсорів? Але й вони, своєю чергою, отримали свої «майно» чи «спадщину» від інших і завдяки їм. Врешті-решт доходимо коректного висновку, що все, отримане нами, взяло свій початок від Бога, Котрий «на початку створив небо і землю».

Свого часу дрогобицький музичний гурт «Соколи» записав глибоку за змістом пісню про світ навколо нас, коментуючи його розмаїття словами: «Все це – дари Божі». Ці слова містять у собі біблійну істину, осмислення якої життєво важливе для кожного з нас. Ми оточені речами – іноді ми купуємо їх у крамниці. Все, що ми бачимо, купуючи, – це конкретну річ із цінником на ній, яким окреслюється її товарна вартість. Телеканали рекламують безмір потрібних і непотрібних речей, обіцяючи за їх придбання, якщо не «райську насолоду», то бодай «безпрецедентні знижки». Культ речей несе в собі ризики нашого узалежнення від них. Ба більше. Ми ризикуємо і людей біля себе сприймати, як речі, – вживаємо їх, доки потребуємо, а після «використання», як при виході з «Макдональдса», викидаємо. Залежність від безособових речей знеособлює і міжлюдські відносини.

Християнське ж ставлення до речей завжди уособлене. Коли даруємо річ чи отримуємо дарунок, тоді особа того, хто дарує, набагато важливіша від того, що дарується. Тоді річ виражає щось більше, ніж те, чим вона є номінально. Вона виражає особове відношення, є знаком уваги й пам'яті, зближує даруючого й обдарованого між собою. Найповніше відкрив сенс дарування Сам Господь Бог. Він бо подарував нам не лише «щось» (цей світ), а через «щось» із речей того світу (хліб і вино в Євхаристії) подарував нам Самого Себе. В Його Особі нерозривно поєдналися Даруватель і Дар. І тому речі того світу, в які Бог вклав Самого Себе, не просто єднують, але й спасають нас і весь світ від минулості і зникання.

Коли ми не просто приймаємо «дари природи» як дари Божі, а ще й вкладаємо в них свій дар або талант, ми діємо подібно до Бога. Результатом нашої співдії з Божими дарами є виникнення паралельного до світу природи світу культури і цивілізації. Хліб і вино, які ми приносимо на Божественну Літургію, є Божим творінням, преображенням людською працею: Бог подарував збіжжя і виноград, людина ж дала їм нові «імена» – хліб і вино, аби після їх освячення ділитися ними з усіма присутніми. Завдяки цьому Бог відкриває сенс матеріальних речей і спосіб їх використання «во здоров'я і спасення» не тільки тут і тепер, але «на многі і благі літа». В чому ж полягає цей сенс?

По-перше, все, що Бог нам подарував, є Божественне за походженням і тому не може бути нами привласнене. Дар – це не власність. Розмаїті «права власності» людини – на землю, надра, майно і т.п. коректніше було б назвати «співвласністю» з Богом. Згідно з притчею Ісуса Христа про виноградник, земля (виноградник) має єдиного власника (Бога – Господаря виноградника). Люди ж є виноградарями, що їх господар найняв до праці і перед яким вони відповідальні.

По-друге, чим є наша праця, якщо ми від виноградарів хочемо вирости до «господарів виноградника» – цього світу? Ми уподібнюємося своєю працею до Бога-Творця, якщо плодами цієї праці хочемо обдарувати інших. Ми працюємо не щоб споживати, а щоб

насамперед творити. Тоді така праця, за оцінкою Святих Отців, стає «восьмим днем творіння». Якби люди метою праці ставили лише споживання її плодів, ми б ще досі жили в печерах, не маючи перед собою жодних перспектив розвитку.

По-третє, ми є Божими партнерами не тільки в творенні «нового неба і нової землі», але й у розподілі Божих дарів. Бог дарує людям по-Божому, тобто щоб вистачило всім і ще залишилося. Знаком цього було чудесне розмноження хлібів, парадоксально досягнене через їх поділ. Христос розмножує хліб через апостолів. Це означає, що потреби людей Бог задовольняє не безпосередньо, а через інших людей. Коли ми ділимося з іншими тим, що маємо, то дозволяємо Богові по-Божому компенсувати те, що ми по-людськи витратили. Апостоли почали ділити п'ять хлібів на п'ять тисяч людей, а Бог за те примножив їхні запаси дванадцятьма кошами, повними хлібів. Речі парадоксально еднають людей, через людей Бог обдаровує кожну людину, котра в потребі. Тоді «хто має, тому додасться».

Коли ж ми, подібно до виноградарів із притчі, починаємо тільки себе вважати виключними власниками речей, то втрачаємо щодо них внутрішню свободу і потрапляємо в рабство. Речі відгороджують нас від Бога – ми стаємо матеріалістами. Вони ж відгороджують нас від людей – тепер потенційних ворогів, які можуть зазіхати на нашу власність. Ми ховаємо речі чи їхні грошові еквіваленти в банках, приховуємо, скільки їх у нас є, аби інші люди не почали нам заздрити. Або ж хитруємо, що грошей у нас нема, аби не ділитись з іншими. Будь-яка економічна чи фінансова нерівність між людьми впливає з неадекватного ставлення до речей. Світ, збудований на речах, матеріалістичний світ є нелюдським. У Святому Письмі такий світ означається образом поганського ідола Мамони, якому приносили людські жертви. Так і в притчі про виноградарів: заради заволодіння виноградником вони вбивали всіх, хто міг у чомусь стати їм на перешкоді. Ставляться речі вище від людини – зникає людина. А тому за словами Христа: «Не можете служити Богові і Мамоні» (Лк.16, 13). Служіння Богові приносить людям матеріальний добробут і заможність і визволяє від кривавого Мамони з його насильством і несправедливістю і, остаточно, злиднями. Служіння Мамоні – це військова агресія, народовбивство, зазіхання на чужі території, будівництво примарної імперії на людських кістках. Однак ці задуми не здійсняться, бо Мамона – не Бог, а ідол. Він не існує реально, а тому й не виконає сподівань, які на нього покладають. Остаточно речі, використовувані на знищення людей, – смертоносна зброя, наприклад, обернуться проти тих, котрі їх застосовують, – агресор стане жертвою власної агресії: «Хто мечем воює, від меча згине». Це – найгірший спосіб уживання речей того світу, коли замість Божого блага вони стають людським прокляттям. Лише зміна ставлення до речей і сприймання їх у Божому баченні може запобігти неминучій катастрофі тих, котрі з виноградарів Христової притчі zdeградували до неправедних душоубів. Бо якщо не навернуться, то Бог «лютих люто вигубить, а виноградник найме іншим виноградарям» (Мт 21,41). Такої перспективи не варто бажати навіть найгіршому ворогові.

о. д-р Мирон БЕНДИК. «Я схилиюсь перед матерією, через яку прийшло моє спасіння» (святий Іван Дамаскин)//СЛОВО № 3 (67) 2016